

**WIOLETTA KILAR
MONIKA PŁAZIAK
TOMASZ RACHWAŁ
BEATA STELMACH-FITA**

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

**KONCEPCJA BADAŃ OPINII INTERESARIUSZY
ZEWNĘTRZNYCH O PROGRAMIE STUDIOW
NA KIERUNKU *GOSPODARKA PRZESTRZENNA*
JAKO ELEMENTU OCENY JAKOŚCI KSZTAŁCENIA
(NA PRZYKŁADZIE UNIWERSYTETU
PEDAGOGICZNEGO W KRAKOWIE)**

Abstract: **Concept of Opinion Surveys of External Stakeholders about Study Programme in *Spatial Economy* as a Part of the Quality of Education Evaluation (on the Example of Pedagogical University of Cracow).** The article describes the specific features of education in the field of *Spatial Economy* in the Pedagogical University of Cracow and presented general assumptions of the functioning of the quality of education system in the university. The second part presents proposal surveys of external stakeholders (graduates and potential employers) on the basis of especially developed questionnaires, which can be used in other higher education institutions, after appropriate modifications. In the final sections, the authors make the preliminary verification of the functioning of the study curriculum in the light of these opinions and, relying on internal evaluation, they propose the directions of the following curriculum change.

Keywords: Co-operation with entrepreneurs, Pedagogical University of Cracow, quality of education, *Spatial Economy*, stakeholders of the education process.

Wstęp

Istotnym elementem procesu oceny i podniesienia jakości kształcenia na każdym kierunku są badania opinii interesariuszy, zarówno wewnętrznych (studentów, nauczycieli akademickich i innych osób zaangażowanych w kształcenie w danej uczelni), jak i zewnętrznych, przede wszystkim absolwentów oraz potencjalnych pracodawców i specjalistów w zakresie problematyki danego kierunku. O ile poznanie opinii osób z pierwszej grupy nie następuje wielkich trudności, gdyż zarówno nauczyciele akademicy, jak i studenci osobiście lub przez reprezentantów uczestniczą w różnych gremiach decyzyjnych (np. radach instytutów czy wydziałów) i opiniotwórczych komisjach, gdzie dyskutowane i zatwierdzane są programy studiów, o tyle badania opinii drugiej grupy są nieco bardziej utrudnione. Co prawda absolwenci – jako niedawni interesariusze wewnętrzni – z reguły czują się związani z uczelnią, w której ukończyli studia, to jednak często kontakt z nimi jest bardzo ograniczony i dotyczy najczęściej tylko części osób z tej grupy. Ponadto specyfika kierunku *gospodarka przestrzenna*, który jest międzyobszarowym (interdyscyplinarny) powoduje z kolei, że możliwości zatrudnienia absolwentów są bardzo szerokie, co tym samym oznacza, że konieczne jest dotarcie do szerokiego spektrum przedstawicieli rynku pracy. Wymaga to odpowiedniego podejścia do pozyskania od nich opinii na temat programu kształcenia na danym kierunku, szczególnie jeśli nie jest możliwe przeprowadzenie bezpośredniego, pogłębionego wywiadu, a stosuje się metodę kwestionariusza ankiety. Jeden, uniwersalny kwestionariusz może nie odegrać wtedy dobrze swojej roli. Warto przy tym zauważyć, za Piasecką [2015], że nawiązywanie relacji z interesariuszami oraz kształcenie absolwentów spełniających ich oczekiwania, leży nie tylko w interesie danej uczelni czy jednostki prowadzącej studia, ale jest jednym z przejawów odpowiedzialności uczelni wobec społeczeństwa.

W nawiązaniu do tej idei doskonalenia programu studiów na kierunku *gospodarka przestrzenna* w ramach oceny jakości kształcenia w pierwszej części opracowania zaprezentowano charakterystykę tego kierunku w Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie, cechy specyficzne programu studiów oraz zaprezentowano generalne założenia funkcjonowania systemu jakości kształcenia w tej uczelni. W drugiej części przedstawiono propozycję badań opinii interesariuszy zewnętrznych (absolwentów i potencjalnych pracodawców) na podstawie opracowanych specjalnie dla tego kierunku kwestionariuszy ankiety. Wzory te mogą być wykorzystane w badaniach prowadzonych w innych jednostkach, po dokonaniu odpowiednich modyfikacji, zgodnych

ze specyfiką kształcenia w danej uczelni i charakteru współpracy z interesariuszami. Następnie dokonano wstępnej weryfikacji funkcjonowania omawianego programu studiów w świetle tych opinii i opierając się na wewnętrznej ewaluacji programu tego kierunku zaproponowano kierunki zmian.

1. Specyfika studiów z zakresu *gospodarki przestrzennej* w Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie

Kierunek *gospodarka przestrzenna* w Uniwersytecie Pedagogicznym został uruchomiony w 2011 r. Prowadzony jest w formie 3,5-letnich studiów inżynierskich pierwszego stopnia na Wydziale Geograficzno-Biologicznym przez Instytut Geografii, przy współpracy z Instytutem Techniki Wydziału Matematyczno-Fizyczno-Technicznego. Merytoryczną odpowiedzialność za funkcjonowanie kierunku ponosi Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej. Studia mają profil ogólnoakademicki, zajęcia odbywają się w trybie stacjonarnym i niestacjonarnym.

Powstaniu kierunku przyświecała idea studiów międzyobszarowych, na którą wielokrotnie wskazywało wielu autorów, ze względu na interdyscyplinarność kierunku, który łączy wiedzę z wielu dziedzin, dopuszczając istnienie różnorodnych specjalności, dostosowanych do potencjału kadrowego poszczególnych typów w uczelni [Kudłacz, Zawilińska 2013; zob. także Koboжек 2013; Słodczyk *et al.* 2013]. Jest to koncepcja zgodna z zaleceniami *Unii Uczelni na Rzecz Rozwoju Kierunku Studiów Gospodarka Przestrzenna*, w zakresie części wspólnej efektów kształcenia, którą zastosowano także w innych uczelniach [Lorens *et al.* 2013]. Program studiów zawiera zapisy z zakresu kształcenia w ramach następujących obszarów nauk: przyrodniczych, społecznych i technicznych, a także efekty prowadzące do uzyskania kompetencji inżynierskich. Studia mają silny komponent geograficzny, nie tylko ze względu na umiejscowienie kierunku w strukturze organizacyjnej uczelni, na co zwracali uwagę Gaczek i Bernaciak [2013], wskazując, że przy budowaniu koncepcji kształcenia i programu studiów, należy uwzględnić specyfikę uczelni, w ramach której kierunek jest realizowany, ale także z powodów merytorycznych. Jak zauważyła Mironowicz [2010]; zob. także Stelmach-Fita 2012, s. 81] współczesne doświadczenie kształcenia planistów w Polsce wywodzi się zasadniczo z dwóch tradycji – technicznej bazującej na wiedzy i sztuce architektonicznej czy szerzej – kulturze budowlanej – oraz tradycji szerokiego kontekstu terytorialno-ekonomiczno-kulturowego wywodzącej się z geografii społeczno-ekonomicznej. Nurt techniczny, bliższy jest

tradycji kontynentalnej, nurt geograficzny ma więcej wspólnego ze rozumieniem tradycji zawodu w krajach anglosaskich, szczególnie w Ameryce. Jak się wydaje ten drugi nurt – geograficzny – jest w Polsce za mało rozwijany. W jednostkach geograficznych prowadzących studia na kierunku *gospodarka przestrzenna*, w tym w Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie, próbuje się więc w większym stopniu do niego nawiązywać, biorąc pod uwagę opinię Ziolo [2003], że w obliczu postępującego procesu wzrostu samorządności w układach lokalnych i regionalnych, należy przyjąć, że zapotrzebowanie na całościowe analizy procesu kształtowania się przestrzeni geograficznej w różnej skali układów przestrzennych od skali globalnej po lokalną będzie rosnąć. Przykładem tego są studia w Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu [Motek 2013; Tobolska 2013] czy Uniwersytecie Gdańskim, gdzie dodatkowo uwzględnia się specyfikę gospodarki morskiej w programie tego kierunku [Palmowski, Michalski 2013].

Międzyobszarowość studiów zdefiniowana jest przez ich częściowy charakter modułowy [por. koncepcja całościowego podejścia do kształcenia modułowego Churskiego 2013], polegający na wachlarzu specjalności do wyboru przez studenta. Oprócz bloku zajęć obowiązkowych wspólnych dla wszystkich, student po I roku studiów wybiera jedną spośród następujących specjalności: *gospodarka przestrzenna obszarów miejskich, rozwój lokalny i regionalny, gospodarowanie odnawialnymi źródłami energii, geoinformacja, przedsiębiorczość w gospodarce przestrzennej, zarządzanie środowiskiem geograficznym*. Każda specjalność obejmuje 300 godzin zajęć dydaktycznych na studiach stacjonarnych i 200 godzin na studiach niestacjonarnych. Oprócz specjalności student ma także inne przedmioty do wyboru, w tym różne języki obce, oraz problematykę seminariów inżynierskich.

W celu doprecyzowania efektów kształcenia zastosowano unikalne rozwiązanie – obok zapisów efektów kształcenia w ramach kierunkowego programu studiów sformułowano efekty kształcenia specjalnościowe, co pozwoliło na doprecyzowanie profilu absolwenta w kontekście ukończonej specjalności. Dzięki temu program studiów zawiera kierunkowe efekty kształcenia odnoszące się do bazowych, wspólnych dla wszystkich treści kształcenia, do których modułowo dołączany jest program wybranej specjalności. Umożliwia to precyzyjniejsze sformułowanie efektów kształcenia pod kątem wybranej specjalności, szczególnie w przypadku gdy są one tak specyficzne, że nie mieszczą się bezpośrednio we wspólnych kierunkowych efektach i treściach kształcenia. Warto zwrócić uwagę, że takie specjalności tworzone są także

na innych uczelniach kształcących na tym kierunku, np. specjalność *ochrona europejskich dóbr kultury* na UAM [Tobolska 2013].

Międzyobszarowość studiów realizowana jest dzięki wykwalifikowanej kadrze dydaktycznej, reprezentującej różne dyscypliny naukowe i praktyczne. Oprócz geografów zajęcia na kierunku *gospodarka przestrzenna* prowadzone są przez architektów i urbanistów, specjalistów z zakresu budownictwa, ekonomistów, a także przedstawicieli nauk społecznych, humanistycznych i in., podobnie jak w innych uczelniach [por. Dziemianowicz, Tucholska 2013; Motek 2013].

Specyficzny dla kierunku studiów jest także nacisk na kształcenie umiejętności wykorzystania narzędzi geoinformacyjnych oraz oprogramowania typu CAD i GIS w gospodarce przestrzennej, w szczególności w planowaniu przestrzennym i projektowaniu urbanistycznym. Studenci zainteresowani szczególnie problematyką geoinformacji, mogą znacznie pogłębić swoją wiedzę i umiejętności wybierając specjalność z tego zakresu, w której obok wielu kursów realizowane są także zajęcia z geomarketingu, który jest coraz częściej wykorzystywany w działalności przedsiębiorstw. Stałym zainteresowaniem studentów cieszy się także specjalność *gospodarowanie odnawialnymi źródłami energii*, realizowane wspólnie z zespołem z Instytutu Techniki, który od lat rozwija badania i ma duże doświadczenie praktyczne w tym zakresie. Najczęściej wybieranymi specjalnościami pozostają od lat *gospodarka przestrzenna obszarów miejskich* oraz *rozwój lokalny i regionalny*, cieszące się dużą popularnością także na innych uczelniach [por. Klasik *et al.* 2013].

Ważną rolę w kształceniu odgrywają ćwiczenia terenowe prowadzone w ramach różnych kursów (np. geodezji), w tym kompleksowe ćwiczenia z przyrodniczych (pod koniec I roku) i społeczno-ekonomicznych podstaw gospodarki przestrzennej (pod koniec II roku). Na duże znaczenie takich interdyscyplinarnych ćwiczeń terenowych, które rozszerzają i pogłębiają wiedzę i umiejętności nabyte w toku zajęć kameralnych w sali (audytoryjnych lub laboratoryjnych) w obszarze społecznym, gospodarczym, przyrodniczym i technicznym, i dają możliwość zweryfikowania zdobytej wiedzy i umiejętności oraz podnoszą świadomość potrzeby doksztalcania i samodoskonalenia w zakresie wykonywanego zawodu, zwróciły także uwagę Jewtuchowicz i Rzeńca [2013].

Szczególą rolę na kierunku *gospodarka przestrzenna* w Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie odgrywa kształcenie w zakresie przedsiębiorczości, które rozpoczyna się na I roku studiów i jest kontynuowane w ramach specjalności w kolejnych latach. Zdobywanie wiedzy i praktycznych umie-

jętności z zakresu przedsiębiorczości na wszystkich etapach edukacji jest niezwykle ważne z punktu widzenia młodego pokolenia wkraczającego w okres aktywności zawodowej, w warunkach społeczno-gospodarczych wymagających ciągłego dostosowywania się do zmieniających się wymagań rynkowych i sprostania rosnącej presji konkurencyjnej. Przedsiębiorczość, jak powszechnie wiadomo, zalicza się do jednej z ośmiu tzw. kompetencji kluczowych w europejskim systemie oświaty, na równi z innymi ważnymi kompetencjami, takimi jak np. umiejętność porozumiewania się w języku ojczystym i obcym czy kompetencje matematyczne i informatyczno-techniczne [Kompetencje... 2007]. Przedsiębiorczość wpisano także do efektów kształcenia dla szkolnictwa wyższego w praktycznie wszystkich obszarach wiedzy, w tym także społecznych, technicznych i przyrodniczych, w ramach których merytorycznie mieści się kierunek *gospodarka przestrzenna* [Rozporządzenie... 2011]. Świadczy to o przypisaniu jej dużej roli w kształceniu na wszystkich poziomach, w tym także w szkolnictwie wyższym, co podkreśla w swoich pracach wielu autorów [Gaweł 2011; Pietrzykowski 2011; Daszkiewicz 2013; Rachwał, Płaziak 2013; Urbaniec 2014; Wach 2013, 2014; Piróg 2015; Rachwał *et al.* 2016]. Wskazując na istotne miejsce przedsiębiorczości w systemie edukacji Ziolo [2012, s.11] zwrócił uwagę, że „kształtowanie postaw przedsiębiorczych, przejawiających się w dążeniu do rozwijania aktywności gospodarczej, społecznej, kulturowej czy politycznej, jest niezbędne na wszystkich szczeblach edukacji instytucjonalnej, począwszy od poziomu wczesnoszkolnego poprzez poziom podstawowy, gimnazjalny, ponadgimnazjalny do kształcenia na poziomie akademickim, a następnie w procesie dokształcania i doskonalenia zawodowego w całym okresie aktywności człowieka na rynku pracy i działalności społecznej”. W Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie przyjęto to założenie, włączając zajęcia z przedsiębiorczości do programów różnych studiów nieekonomicznych [Dorocki, Borowiec-Gabryś 2014], w tym na wszystkich kierunkach studiów prowadzonych na Wydziale Geograficzno-Biologicznym (*biologia, bioinformatyka, geografia, gospodarka przestrzenna, ochrona środowiska, turystyka i rekreacja*).

W ramach kierunku *gospodarka przestrzenna* w Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie powyższa idea kształcenia w zakresie przedsiębiorczości jest zdecydowanie wdrażana. Zarówno w planie studiów w ramach godzin kursów obligatoryjnych, jak i kursów w ramach specjalności *przedsiębiorczość w gospodarce przestrzennej* znajdują się kursy oferujące wiedzę i umiejętności z zakresu przedsiębiorczości. Należy zaznaczyć, że wśród uczelni nieekonomicznych oferujących kierunek *gospodarka przestrzenna* właśnie Uniwersytet

Pedagogiczny w Krakowie oferuje najszerszą gamę kursów w tym zakresie [Rachwał, Płaziak 2013; Płaziak, Rachwał 2014].

Uwzględnienie kursów z zakresu przedsiębiorczości i związanych z przedsiębiorczością jest wymogiem współczesnych czasów, w których zadaniem instytucji edukacyjnych jest przygotowanie absolwentów do aktywnego udziału w życiu społeczno-gospodarczym. Twórcom omawianego kierunku towarzyszyła wizja kształtowania osobowości studenta jako osoby nie tylko dobrze kierunkowo wykształconej, lecz także przedsiębiorczej, niekoniecznie w przyszłości prowadzącej własną działalność gospodarczą, ale umiejącej rozwiązywać codzienne problemy zawodowe i osobiste w sposób twórczy.

Ponadto aspekt przedsiębiorczości realizowany jest w programie studiów w trakcie realizacji różnych kursów, głównie tych związanych z problematyką rozwoju także na drugiej płaszczyźnie – edukacji w zakresie roli przedsiębiorczości w rozwoju układów przestrzennych różnej skali. Przedsiębiorczość mieszkańców, zespołów decyzyjnych, przedstawicieli władz samorządowych i centralnych wpływa na poziom rozwoju społeczno-gospodarczego układów lokalnych i regionalnych, a co za tym idzie większą lub mniejszą ich zdolność do stawania się układami elastycznymi, rozwijającymi się w sposób zrównoważony, ale też konkurencyjnymi. Na dynamikę rozwoju tych układów wpływa bezpośrednio także przedsiębiorczość działających na ich terenie firm, ich właścicieli i pracowników.

2. System zapewnienia jakości kształcenia na kierunku *gospodarka przestrzenna* w Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie

Systematyczne, wewnętrzne monitorowanie jakości kształcenia na omawianym kierunku opiera się na wypracowanym w uczelni hierarchicznym systemie zapewnienia jakości kształcenia, realizowanym zgodnie z *Zarządzeniem Rektora UP z 15 kwietnia 2013 r.* Wewnętrzna struktura obejmuje Kierunkowy Zespół ds. Jakości Kształcenia na kierunku *gospodarka przestrzenna* (ze znaczącą rolą kierunkowego Koordynatora ds. Jakości Kształcenia), Wydziałowy Zespół ds. Jakości Kształcenia oraz Senacką Komisję ds. Jakości Kształcenia na czele z Prorektorem ds. Kształcenia, która sprawuje nadzór nad funkcjonowaniem całego systemu. Skład osobowy tych organów powoływany jest na okres kadencji władz Uczelni. Wymienione jednostki ściśle współpracują z Działem Nauczania i Współpracy z Oświatą Uniwersytetu Pedagogicznego

w Krakowie. Pewien wpływ na ich działalność ma także senacka komisja dydaktyczna.

Na szczególną uwagę zasługują prace Kierunkowego Zespołu ds. Jakości Kształcenia, w rękach którego koncentruje się działalność w zakresie bieżącego monitorowania tej jakości. Do najważniejszych zadań zespołu należą: organizowanie spotkań lub konsultacji z nauczycielami akademickimi, studentami i absolwentami oraz interesariuszami zewnętrznymi w celu analizy programów i planów studiów, prowadzenie badań ankietowych wśród studentów i absolwentów na temat jakości studiów i ich przydatności zawodowej oraz potencjalnych pracodawców, a także prezentacja wniosków badań w formie raportów rocznych i na zakończenie cyklu studiów (co 3,5 roku). Kierunkowy Zespół ds. Jakości Kształcenia dokonuje także analizy arkuszy oceny hospitowanych zajęć dydaktycznych (niesamodzielnych pracowników naukowo-dydaktycznych).

Zespół kierunkowy spotyka się w ramach zebrań roboczych kilka/kilkanaście razy w roku, zgodnie z ramowym harmonogramem określonym w załączniku do ww. *Zarządzenia Rektora*. Należy nadmienić, że w ramach kierunku zatrudniono wielu specjalistów różnych dyscyplin, którzy prowadzą jednocześnie działalność praktyczną (np. architekci-urbanisci). Ich opinia na temat potrzeb, ewentualnych zmian w programach i planach studiów, ale także możliwości realizacji zmian, jest szczególnie cenna, gdyż znają oni realia obu środowisk – pracodawcy, jak i uczestnika procesu kształcenia. Ich przydatność w ewaluacji procesu kształcenia jest bardzo wysoka. Na potrzeby wewnętrznej oceny jakości kształcenia określono ich jako interesariuszy wewnętrznych. Współpraca z różnymi podmiotami z otoczenia społeczno-gospodarczego, w ramach procesu kształcenia na kierunku *gospodarka przestrzenna*, odbywa się w zakresie włączenia ich w proces dydaktyczny oraz konsultacji i dyskusji nad programami kształcenia; jest także praktykowana powszechnie w innych uczelniach [zob. np. Jewtuchowicz, Rzeńca 2013].

3. Koncepcja badań ankietowych opinii interesariuszy zewnętrznych w Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie

W trakcie studiów do poznania opinii studentów stosuje się określoną ramowo w *Zarządzeniu Rektora* ankietę oceny poszczególnych zajęć, w celu ewaluacji i podwyższania ich jakości. W przypadku absolwentów, których po opuszczeniu murów uczelni należy traktować jako już interesariuszy zewnętrznych, stosuje się:

- 1) ankietę „ogólnouczeniową” dla absolwenta, ukierunkowaną na ocenę ogólną oferty dydaktycznej, w tym programu studiów i warunków studiowania (funkcjonowanie dziekanatu, bibliotek, dostępność do komputerów, bazy gastronomiczne, ułatwień dla studentów niepełnosprawnych) oraz ogólnego zadowolenia ze studiów;
- 2) ankietę Kierunkowego Zespołu ds. Jakości Kształcenia ukierunkowaną na ocenę programu kształcenia (przeprowadzaną pod sam koniec studiów lub tuż po ich zakończeniu).

Badania przeprowadzono dwukrotnie – według planów ankietyzacja ma być ponawiana w następnych latach pracy zawodowej absolwentów (do 2016 r. nie minęły jednak 2 lata od zakończenia studiów przez pierwszy rocznik absolwentów, bo kierunek został uruchomiony relatywnie niedawno).

Dzięki wprowadzeniu drugiej ankiety przez Zespół Kierunkowy jest możliwe bardziej głębokie poznanie opinii o kierunku studiów. Ankieta obejmuje m.in. pytania o:

- merytoryczną i praktyczną wartość programu studiów,
- ofertę przedmiotów i specjalności do wyboru,
- kontakt z kadrą dydaktyczną, w tym ocenę dostępności, stosunku prowadzących do studentów i formy prowadzenia zajęć,
- kontakt z sekretariatem instytutu, dziekanatem i pracownikami technicznymi,
- ocenę infrastruktury – biblioteki, sal komputerowych, pracowni,
- ocenę, czy efekty kształcenia dla kursów i kryteria ocen były jasne i przejrzyste.

W drugiej części absolwent może swobodnie przedstawić propozycje zmian w programie studiów i ich organizacji, w tym zagadnienia, o które warto by program studiów poszerzyć. Szczegółową analizą wyników tych ankiet zajmuje się Kierunkowy Zespół ds. Jakości Kształcenia, który konfrontuje te wnioski z opiniami pozostałych interesariuszy wewnętrznych i zewnętrznych.

W celu analizy opinii interesariuszy zewnętrznych stosuje się różne formy kontaktu:

- bezpośrednie konsultacje propozycji zmian w programie/planie studiów,
- wywiady pogłębione nt. oczekiwań pracodawców (odnośnie do kluczowych kompetencji oczekiwanych od absolwentów i wniosków, jakie z tego płyną dla programów i planów studiów oraz specjalności),
- ankieta interesariusza zewnętrznego,

- „okrągły stół” z pracodawcami, który przeprowadzono w uczelni pilotażowo dla innych kierunków, z aktywnym udziałem członków Zespołu Kierunkowego, do ewentualnego wprowadzenia w ramach późniejszych prac.

W praktyce najefektywniejszą formą, ze względu na ograniczony czas interesariuszy zewnętrznych, szczególnie jeśli prowadzą własne firmy lub są wybitnymi specjalistami, są kwestionariusze ankiety. W toku analizy możliwości zatrudnienia dla absolwentów okazało się konieczne zaprojektowanie trzech wariantów kwestionariusza (z dużą częścią wspólną), adresowaną do przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego (z urzędów miast/gmin – wydziałów/biur związanych z gospodarką przestrzenną, planowanie przestrzennym, rewitalizacją itp., a także urzędów powiatowych i marszałkowskich), pracowni projektowych (głównie architekci – urbaniści, w tym przede wszystkim osoby wykonujące plany zagospodarowania przestrzennego) oraz przedsiębiorców. Wynika to z szerokiej możliwości zatrudnienia absolwentów tego kierunku, na co zwracają uwagę także Maciejewska i Bielska [2013].

ANKIETA INTERESARIUSZA ZEWNĘTRZNEGO – wersja dla j.s.t.¹

Kierunek: *gospodarka przestrzenna*
studia: I stopnia (inżynierskie), 3,5-letnie

W związku z monitorowaniem jakości kształcenia i programu studiów uprzejmie prosimy o zapoznanie się z jego treścią i podzielenie się swoimi uwagami, spostrzeżeniami przez udział w badaniu ankietowym.

Część A – wspólna dla wszystkich

1. Czy uważa Pan/Pani za celowy swój udział w dyplomowaniu absolwentów kierunku *gospodarka przestrzenna* w drodze:
 - a. sugerowania tematów prac inżynierskich?
 - b. udziału w egzaminach dyplomowych (na wniosek promotora lub studenta)?
 - c. innej – proszę wskazać jakiej?

¹ Jednostka samorządu terytorialnego: urząd gminy lub miasta/starostwo powiatowe/urząd marszałkowski/jednostki podległe-pracownie planistyczne.

2. **Jaka wiedza i umiejętności zdaniem Pan/Pani są najważniejsze u absolwenta kierunku *gospodarka przestrzenna*? Proszę o ocenę w skali sześciostopniowej (0-ocena najniższa, 5- ocena najwyższa).**

A	przygotowanie praktyczne	0	1	2	3	4	5
B	przygotowanie merytoryczne	0	1	2	3	4	5
C	kultura pracy	0	1	2	3	4	5
D	umiejętność pracy w grupie	0	1	2	3	4	5
E	umiejętność pracy pod presją czasu	0	1	2	3	4	5
F	łatwość nawiązywania kontaktów	0	1	2	3	4	5
G	znajomość języków obcych	0	1	2	3	4	5
H	zdolności organizacyjne	0	1	2	3	4	5
I	inne, jakie?	0	1	2	3	4	5
J	inne, jakie?	0	1	2	3	4	5

3. **Jak ocenia Pan/Pani możliwość wykształcenia wymienionych zdolności przez studentów *gospodarki przestrzennej* na podstawie przedstawionego planu studiów (w skali od 0 do 5)?**

A	przygotowanie praktyczne	0	1	2	3	4	5
B	przygotowanie merytoryczne	0	1	2	3	4	5
C	kultura pracy	0	1	2	3	4	5
D	umiejętność pracy w grupie	0	1	2	3	4	5
E	umiejętność pracy pod presją czasu	0	1	2	3	4	5
F	łatwość nawiązywania kontaktów	0	1	2	3	4	5
G	znajomość języków obcych	0	1	2	3	4	5
H	zdolności organizacyjne	0	1	2	3	4	5
I	inne, jakie?	0	1	2	3	4	5
J	inne, jakie?	0	1	2	3	4	5

4. **Jakie umiejętności praktyczne zdaniem Pan/Pani są najważniejsze (w skali od 0 do 5) ?**

A	umiejętność wykonywania projektów dokumentów planistycznych (inwentaryzacja urbanistyczna, analizy przestrzenne, kompletny projekt)	0	1	2	3	4	5
---	---	---	---	---	---	---	---

B	znajomość sporządzania dokumentów planistycznych (procedury)	0	1	2	3	4	5
C	umiejętność opiniowania wykonanych dokumentów planistycznych	0	1	2	3	4	5
D	umiejętność wykonywania dokumentów strategicznych	0	1	2	3	4	5
E	umiejętność wykonania prac w terenie (geodezja/uwar. przyrodnicze/inne)	0	1	2	3	4	5
F	interpretacja zapisu (tekst i rysunek) dokumentów planistycznych	0	1	2	3	4	5
G	interpretacja zapisu dokumentów strategicznych	0	1	2	3	4	5
H	znajomość przepisów prawa	0	1	2	3	4	5
I	znajomość praktyki administracyjno-urzędniczej	0	1	2	3	4	5
J	umiejętność referowania przed audytorium	0	1	2	3	4	5
K	umiejętność wykorzystywania zbiorów danych z geoportali	0	1	2	3	4	5
L	znajomość programów typu CAD – wykonywanie ww. projektów	0	1	2	3	4	5
M	znajomość programów typu GIS – wykonywanie ww. projektów	0	1	2	3	4	5
N	znajomość programów typu GIS – zarządzanie bazami danych	0	1	2	3	4	5
O	inne, jakie?	0	1	2	3	4	5
P	inne, jakie?	0	1	2	3	4	5

5. Które z ww. umiejętności powinny być zdobywane, pogłębiane w ramach praktyk zawodowych:

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L, Ł, M, N, O, P?

6. Które z ww. praktycznych umiejętności możliwe są do wykształcenia przez studentów gospodarki przestrzennej na podstawie obecnego programu studiów?

A	umiejętność wykonywania projektów dokumentów planistycznych (inwentaryzacja urbanistyczna, analizy przestrzenne, kompletny projekt)	0	1	2	3	4	5
B	znajomość sporządzania dokumentów planistycznych (procedury)	0	1	2	3	4	5
C	umiejętność opiniowania wykonanych dokumentów planistycznych	0	1	2	3	4	5
D	umiejętność wykonywania dokumentów strategicznych	0	1	2	3	4	5

E	umiejętność wykonania prac w terenie (geodezja/uwar. przyrodnicze/inne)	0	1	2	3	4	5
F	interpretacja zapisu (tekst i rysunek) dokumentów planistycznych	0	1	2	3	4	5
G	interpretacja zapisu dokumentów strategicznych	0	1	2	3	4	5
H	znajomość przepisów prawa	0	1	2	3	4	5
I	znajomość praktyki administracyjno-urzędniczej	0	1	2	3	4	5
J	umiejętność referowania przed audytorium	0	1	2	3	4	5
K	umiejętność wykorzystywania zbiorów danych z geoportali	0	1	2	3	4	5
L	znajomość programów typu CAD -wykonywanie ww. projektów	0	1	2	3	4	5
M	znajomość programów typu GIS – wykonywanie ww. projektów	0	1	2	3	4	5
N	znajomość programów typu GIS – zarządzanie bazami danych	0	1	2	3	4	5
O	inne, jakie?	0	1	2	3	4	5
P	inne, jakie?	0	1	2	3	4	5

7. **Które z ww. praktycznych umiejętności nie są możliwe do wykształcenia w ramach obecnego programu studiów:** A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L, Ł, M, N, O, P?

8. **Jakich treści programowych, kursów, brakuje w programie studiów kierunku *gospodarka przestrzenna*?**

9. **Jakich treści programowych, kursów powinno być najwięcej w proporcji do pozostałych,** np. poszerzenie o 1 semestr więcej kursów dotyczących: oprogramowania GIS/kompetencji miękkich

10. **Czy istnieje potrzeba zamiany kolejności nauki danych przedmiotów, kursów?**

(np. czy druga część kursu z *planowania przestrzennego*, które jest kursem stanowiącym bazę programu studiów w zakresie problematyki projektowania przestrzeni, powinno być przeniesione (jeśli ma zostać) z drugiego semestru np. do innego semestru, tj. po zdobyciu podstawowych umiejętności z narzędzi i funkcjonalności GIS i CAD, aby była możliwość opracowania załącznika graficznego w technice GIS lub CAD? (Ewentualnie którego z programów uczyć dłużej?)

11. Proszę wybrać (podkreślić) cechy/umiejętności, w które Pana/Pani zdaniem student powinien być wyposażony:

kreatywność, samodzielność, systematyczność, zorganizowanie, efektywność, zmierzanie do celu, terminowość wykonywania zadań, motywacja, umiejętność pracy w zespole, otwartość na nowe rozwiązania, inicjatywa, poczucie odpowiedzialności, siła przebicia, dyspozycyjność, zaangażowanie, koleżeństwo, skłonność do kompromisów, cechy mediatora niezbędne w partycypacji społecznej (pomoc w konsultacjach na etapie sporządzania planów) inne, jakie?

.....

Część B – dla JST

1. Ze względu na nowe technologie, oprogramowania komputerowe wykorzystywane w gospodarce przestrzennej, proszę wyrazić swoją opinię na temat korzyści płynących z wykorzystywania oprogramowania typu GIS (komercyjne lub wolne, otwarte oprogramowania):

a) Jakie korzyści postrzega urząd z wykorzystywania narzędzi GIS:

A	archiwizacja dużej liczby dokumentów planistycznych	0	1	2	3	4	5
B	podwyższenie jakości sporządzanych dokumentów planistycznych	0	1	2	3	4	5
C	możliwość wydruku wypisu, wrysu z dokumentu planistycznego – mpzp	0	1	2	3	4	5
D	możliwość łączenia ze sobą załączników graficznych/zbiorów danych	0	1	2	3	4	5
E	możliwość zasilania SIP urzędu w różne dane przestrzenne	0	1	2	3	4	5
F	możliwość wprowadzania dużej liczby atrybutów do jednostki terenu	0	1	2	3	4	5
G	możliwość zestawiania dużej liczby wniosków do planów itp.	0	1	2	3	4	5
H	możliwość wizualizacji przestrzennych różnych zjawisk	0	1	2	3	4	5
I	możliwość wykorzystania danych do analiz przestrzennych	0	1	2	3	4	5
J	możliwość wykorzystania zbiorów danych referencyjnych z geoportali	0	1	2	3	4	5
K	możliwość wykorzystywania usług danych przestrzennych wms, wfs	0	1	2	3	4	5

L	inne, jakie?.....	0	1	2	3	4	5
M	inne, jakie?.....	0	1	2	3	4	5

- b) Jaki procent załączników graficznych do dokumentów planistycznych opracowywanych jest w programach typu GIS?**
.....
- c) Jaki procent załączników do decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu opracowywanych jest w programach typu GIS?**
.....
- d) Jaki procent dokumentów planistycznych zlecany jest do opracowania wykonawcom zewnętrznym (zamówienia publiczne) i w jakiej formie są one opracowywane: GIS/CAD?**
.....
- e) Czy wykorzystywane są w urzędzie i jak często usługi danych przestrzennych typu wms, wfs przy podejmowaniu różnego typu decyzji dotyczących zagospodarowania przestrzeni?**
.....
- f) Jakie funkcje i narzędzia oprogramowania GIS są najczęściej wykorzystywane przez pracowników?**
.....

W przypadku pracowni projektowych część B ankiety została nieco zmodyfikowana w następujący sposób. Respondentem z założenia ma być właściciel takiej pracowni lub osoba pełniąca w niej funkcje kierownicze.

Część B – PRACOWNIA PROJEKTOWA

- 1. Ze względu na nowe technologie, oprogramowania komputerowe wykorzystywane w gospodarce przestrzennej, proszę wyrazić swoją opinię na temat korzyści płynących z wykorzystywania oprogramowania typu GIS (dla pracowni jak również dla j.s.t. zlecającej projekty)**

- a) Jakie korzyści postrzega urząd z wykorzystywania narzędzi GIS:**

A	archiwizacja dużej liczby dokumentów planistycznych	0	1	2	3	4	5
B	podwyższenie jakości sporządzanych dokumentów planistycznych	0	1	2	3	4	5

C	możliwość wydruku wypisu, wrysu z dokumentu planistycznego – mpzp	0	1	2	3	4	5
D	możliwość łączenia ze sobą załączników graficznych/zbiorów danych	0	1	2	3	4	5
E	możliwość zasilania SIP urzędu w różne dane przestrzenne	0	1	2	3	4	5
F	możliwość wprowadzania dużej liczby atrybutów do jednostki terenu	0	1	2	3	4	5
G	możliwość zestawiania dużej liczby wniosków do planów itp.	0	1	2	3	4	5
H	możliwość wizualizacji przestrzennych różnych zjawisk	0	1	2	3	4	5
I	możliwość wykorzystania danych do analiz przestrzennych	0	1	2	3	4	5
J	możliwość wykorzystania zbiorów danych referencyjnych z geoportali	0	1	2	3	4	5
K	możliwość wykorzystywania usług danych przestrzennych wms, wfs	0	1	2	3	4	5
L	inne, jakie?.....	0	1	2	3	4	5
M	inne, jakie?.....	0	1	2	3	4	5

b) Jaki procent załączników graficznych do dokumentów planistycznych opracowywanych jest Państwa pracowni w programach typu GIS a jaki procent w innych programach ?

.....

c) Jaki procent załączników do decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu opracowywanych jest w Państwa Pracowni w programach GIS a jaki w innych programach?

.....

d) Z jakich innych programów komputerowych korzystają Państwo w pracy projektowej związanej z I) projektami urbanistycznymi, II) rewitalizacją III) architekturą krajobrazu?

.....

e) Czy wykorzystują Państwo i jak często usługi danych przestrzennych typu wms, wfs dostępne wraz ze zbiorami danych przestrzennych na geoportalach krajowym/ lokalnym?

.....

f) Czy korzystają Państwo z narzędzi GIS, a jeżeli tak, to jakie funkcje i narzędzia oprogramowania GIS są najczęściej wykorzystywane przez pracowników?

.....

Natomiast wariant dla przedsiębiorców (właścicieli albo menedżerów wysokiego szczebla reprezentujących firmę) część B ankiety odnosi się do specyfiki wykorzystania danych przestrzennych i GIS w przedsiębiorstwie.

Część B – PRZEDSIĘBIORCA

1. Ze względu na nowe technologie, oprogramowania komputerowe wykorzystywane w gospodarce przestrzennej, proszę wyrazić swoją opinię na temat korzyści płynących z wykorzystywania oprogramowania typu GIS

a) Jakie korzyści postrzegają Państwo z wykorzystywania narzędzi GIS w swojej firmie

A	archiwizacja dużej liczby danych dotyczących firm/klientów	0	1	2	3	4	5
B	usprawnienie pracy w zakresie różnych zadań służbowych	0	1	2	3	4	5
C	możliwość wydruku różnych wizualizacji rozmieszczenia produktów	0	1	2	3	4	5
D	możliwość łączenia ze sobą załączników graficznych/zbiorów danych	0	1	2	3	4	5
E	możliwość zasilania SIP przedsiębiorstwa w różne dane przestrzenne	0	1	2	3	4	5
F	możliwość wprowadzania dużej liczby atrybutów do danej lokalizacji	0	1	2	3	4	5
G	możliwość zestawiania dużej liczby danych przestrzennych	0	1	2	3	4	5
H	możliwość wizualizacji przestrzennych różnych zjawisk	0	1	2	3	4	5
I	możliwość wykorzystania danych do analiz przestrzennych	0	1	2	3	4	5
J	możliwość wykorzystania zbiorów danych referencyjnych z geoportali	0	1	2	3	4	5
K	możliwość wykorzystywania usług danych przestrzennych wms, wfs	0	1	2	3	4	5
L	inne, jakie?	0	1	2	3	4	5
M	inne, jakie?.....	0	1	2	3	4	5

b) Jaki procent załączników graficznych do potrzeb wizualizacji wykonywanych jest w programach typu GIS a jaki procent w innych programach?

.....

c) Czy wykorzystują Państwo i jak często usługi danych przestrzennych typu wms, wfs dostępne wraz ze zbiorami danych przestrzennych na geoportalach krajowym/lokalnym?

.....

d) Czy korzystają Państwo z narzędzi GIS, a jeżeli tak, to jakie funkcje i narzędzia oprogramowania GIS są najczęściej wykorzystywane przez pracowników?

.....

4. Wnioski z wyników zewnętrznej oceny kształcenia na kierunku *gospodarka przestrzenna* w Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie

W bieżącym roku rozpoczęto badania wśród trzech grup respondentów z wykorzystaniem omówionych wyżej wariantów ankiet: I – jednostka samorządu terytorialnego (j.s.t.), II – przedsiębiorca – pracownia urbanistyczna, III – inny przedsiębiorca (wykorzystujący technologie GIS).

Na podstawie wywiadów naprowadzających z prośbą o wypełnienie pierwszych ankiet zwrócono się do przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego w woj. mazowieckim, które zyskało miano województwa cyfrowego, ze względu na wdrożone w nim projekty przekształcenia systemów informacji przestrzennej w nowoczesne infrastruktury usług i danych przestrzennych. Zarząd Województwa Mazowieckiego realizując politykę państwa i Unii Europejskiej w zakresie społeczeństwa informacyjnego oraz potrzeby związanej ze wspomaganiami zarządzania woj. mazowieckim, już w 2000 r. podjął decyzję o utworzeniu Mazowieckiego SIP. W kolejnych latach ze wsparciem Politechniki Warszawskiej realizował inne prace badawczo-rozwojowe, w tym projekt *System baz danych przestrzennych dla województwa mazowieckiego* czy w ramach zamówienia publicznego *Opracowanie projektu standardowych modeli danych oraz profilu metadanych dla opracowań planistycznych*. Mimo że wyniki tego ostatniego zamówienia wykorzystywane są w Polsce tylko w wąskim zakresie do opisywania tworzonych zbiorów danych przestrzennych dotyczących opracowań planistycznych, to w woj. mazowieckim w szerszym zakresie jest ono eksperymentalnie wdrażane lub testowane. Wszelkiego rodzaju wnioski z tych doświadczeń są bardzo cenne przy modyfikowaniu sylwetki absolwenta kierunku *gospodarka przestrzenna* na dynamicznie zmieniającym się rynku pracy, w związku z rosnącą rolą narzędzi GIS.

Dla porównania próbą badawczą objęto również interesariuszy woj. małopolskiego. W rezultacie trzy rodzaje ankiet dla trzech grup respondentów, za pośrednictwem nauczycieli akademickich UP, przekazano w I etapie do 8 jednostek woj. mazowieckiego (4 j.s.t., w tym Piaseczno, Konstancin, Góra Kalwaria, Mińsk Mazowiecki, 2 pracownie architektoniczno-urbanistyczne, 2 przedsiębiorstwa inne) oraz 8 – małopolskiego (w tym 4 j.s.t., 2 pracownie urbanistyczne, w tym IRM w Krakowie, 2 przedsiębiorstwa).

Na podstawie pierwszych wyników (dostępnych przed złożeniem prezentowanego opracowania do druku) należy zwrócić uwagę, że j.s.t. generalnie nie widzą celowości udziału w dyplomowaniu absolwentów kierunku *gospodarka przestrzenna*, z trzech możliwości zaznaczano tylko *sugerowanie tematów prac inżynierskich*. Natomiast nie wyrażono zainteresowania dwoma innymi: *udział w egzaminach dyplomowych czy inna wskazana przez uczestnika badania*. W zakresie wiedza i umiejętności, które są najważniejsze u absolwenta kierunku w grupie j.s.t. wskazywano najwyżej na 1) przygotowanie merytoryczne, 2) kultura pracy, 3) umiejętność pracy w grupie, 4) umiejętność pracy pod presją czasu, 5) łatwość nawiązywania kontaktów, 6) zdolności organizacyjne. Średnio, ale jednak jako potrzebne zaznaczano: 1) kultura pracy, 2) znajomość języków obcych.

W poddanym ocenie programie i planie przez grupę przedstawicieli j.s.t. najlepiej oceniono w nim 1) możliwość wykształcenia zdolności organizacyjnych, dość dobrze oceniono: 2) przygotowanie praktyczne, 3) umiejętność pracy w grupie, 4) znajomość języków obcych oraz niżej: przygotowanie merytoryczne i umiejętność pracy pod presją czasu. Natomiast najniżej – możliwość wykształcenia umiejętności, takich jak: kultura pracy oraz łatwość nawiązywania kontaktów.

W zakresie *najważniejsze umiejętności praktyczne* zdaniem respondentów najwyżej oceniona została umiejętność wykonywania projektów dokumentów planistycznych (kompletny projekt z inwentaryzacją urbanistyczną i analizami przestrzennymi), znajomość sporządzania dokumentów planistycznych (procedury), umiejętność wykonywania dokumentów strategicznych, interpretacja zapisu (tekst i rysunek) dokumentów planistycznych, znajomość przepisów prawa, umiejętność wykorzystywania zbiorów danych z geoportali, znajomość programów typu GIS – wykonywanie ww. projektów, znajomość programów typu GIS – zarządzanie bazami danych. Niższą ocenę przypisano umiejętnościom: opiniowania dokumentów planistycznych, wykonywania prac w terenie (geodezyjne/uwarunkowania przyrodnicze/inne), znajomości praktyki administracyjno-urzędniczej, umiejętność referowania przed audytorium, najniżej

oceniono znajomość programu typu CAD do potrzeb wykonywania ww. projektów. Przy czym najwięcej negatywnych opinii w tym zakresie zaznaczono w woj. mazowieckim, w którym odchodzi się stopniowo, jeśli to możliwe od praktyki opracowywania projektów w CAD na korzyść GIS, ze względu na możliwość zasilania SIP dużą ilością danych przestrzennych i możliwość wykonywania złożonych analiz przestrzennych tak potrzebnych w procesie zarządzania. Zaskakujące były odpowiedzi dotyczące znajomości programów CAD i GIS w zakresie opracowywania projektów urbanistycznych, ze znaczną przewagą na GIS. Jeden z respondentów woj. mazowieckiego zazaczył 0 przy oprogramowaniu CAD i 5 pkt. przy oprogramowaniu typu GIS.

W grupie j.s.t. z przywołanych w ostatnim punkcie umiejętności te, które powinny być zdobywane lub pogłębiane w ramach praktyk, wskazywano na wykonywanie prac w terenie (geodezyjnych/analizy uwarunkowania przyrodniczych i innych), interpretację zapisu dokumentów planistycznych, znajomość przepisów prawa oraz praktyki administracyjno-urzędniczej. W zakresie możliwości wykształcenia przez studentów praktycznych umiejętności w obecnym programie studiów, generalnie grupa j.s.t. najwyżej oceniła możliwość wykorzystywania zbiorów danych z geoportali. Dostyc korzystnie oceniono również zdobywanie wykształcenia w zakresie znajomości programów typu GIS – wykonywanie projektów oraz GIS – zarządzanie bazami danych. Następnie wymieniono umiejętność występowania przed audytorium. Niżej natomiast oceniono umiejętność interpretacji dokumentów strategicznych (po 2 pkt), jeszcze niżej: znajomość sporządzania dokumentów planistycznych (procedury), umiejętność wykonywania dokumentów strategicznych i wykonywania ww. prac w terenie, interpretację zapisu dokumentów planistycznych, znajomość przepisów prawa, znajomość programu CAD. Najniżej oceniono umiejętność opiniowania dokumentów planistycznych oraz znajomość praktyki administracyjno-urzędniczej.

Zdaniem respondentów grupy j.s.t. nie są możliwe do wykształcenia: umiejętność opiniowania dokumentów planistycznych, interpretacja zapisu dokumentów strategicznych, znajomość przepisów prawa, znajomość praktyki administracyjnej. Zdaniem grupy j.s.t. potrzebne jest zwiększenie liczby godzin na praktykę GIS, w tym w zakresie wykonywania projektów opracowań planistycznych, jak i zarządzania bazami danych oraz wykonywania analiz przestrzennych), więcej praktyki w urzędach, aspekty prawne i znajomość orzeczeń sądów administracyjnych.

Natomiast odnośnie do potrzeby zamiany kolejności nauki danych przedmiotów, kursów zwrócono uwagę na *kładzenie nacisku na pracę z progra-*

mami GIS podkreślając, że jest to wszechstronne, wielofunkcyjne narzędzie, umożliwiające j.s.t. na gromadzenie ogromnej ilości danych przestrzennych zawartych w różnego typu rejestrach dokumentów planistycznych, które odpowiednio opracowane na jednolitych danych referencyjnych, mogą być ponownie wykorzystywane do zarządzania przestrzenią przez j.s.t. czy być udostępniane na geortalach, jako zbiory danych przestrzennych, za pośrednictwem zestandaryzowanych usług danych przestrzennych.

Pośród 20 cech, jakimi powinien charakteryzować się absolwent najwyżej oceniono:

- systematyczność,
- zorganizowanie,
- terminowość wykonywania zadań,
- dyspozycyjność,
- cechy mediatora niezbędne w partycypacji społecznej (pomoc w konsultacjach na etapie sporządzania opracowań planistycznych).

Ze względu na dynamicznie zmieniający się rynek nowych technologii, programów komputerowych wykorzystywanych w gospodarce przestrzennej stosowanych w większości j.s.t. poproszono o wyrażenie swojej opinii na temat korzyści płynących z wykorzystywania GIS.

Bardzo wysoko oceniono wszystkie zaproponowane korzyści, w tym:

- archiwizacja dużej liczby dokumentów planistycznych,
- podwyższenie jakości sporządzanych dokumentów,
- możliwość wydruku wypisu, wyrysu z dokumentu planistycznego – mpzp,
- możliwość łączenia ze sobą załączników graficznych/zbiorów danych przestrzennych,
- możliwość zasilania SIP urzędu w różne dane przestrzenne,
- możliwość wprowadzania dużej liczby atrybutów (opisowych informacji) do jednostki terenu,
- możliwość zestawiania dużej liczby wniosków do planów itp.,
- możliwość wizualizacji przestrzennych różnych zjawisk,
- możliwość wykorzystania danych do analiz przestrzennych,
- możliwość wykorzystania zbiorów danych referencyjnych z geortalami,
- możliwość wykorzystywania usług danych przestrzennych wms, wfs.

Po przeprowadzonych wcześniejszych konsultacjach z interesariuszami zewnętrznymi i wewnętrznymi oraz na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych wśród absolwentów – roczników studentów kończących kierunek

po realizacji pierwszego kierunku studiów zdecydowano się na kilka zmian w procesie kształcenia. Mimo wysokiej liczby godzin zajęć kursów laboratoryjnych/projektowych i terenowych (np. *technologia informacyjna w gospodarce przestrzennej* i *GIS*) zwiększono ich udział w planie studiów w ramach istniejących kursów oraz wyodrębniono nowy przedmiot *oprogramowanie CAD w gospodarce przestrzennej*, gdyż wskazywali oni na trudności w posługiwaniu się tym oprogramowaniem. Należy jednak zwrócić uwagę, że j.s.t. zwracają większą uwagę na umiejętność posługiwania się oprogramowaniem GIS niż CAD. Zmieniono także programy niektórych kursów i specjalności w celu zwiększenia zainteresowania nimi studentów. Zmieniono nazwę specjalności z *przedsiębiorczość w aktywizacji gospodarczej układów przestrzennych* na *przedsiębiorczość w gospodarce przestrzennej*, co było rezultatem opinii studentów o „zbyt naukowym jej charakterze”. Poprzednia nazwa ściśle odzwierciedlała założenia programowe specjalności, jednak pod nową nazwą specjalność wydaje się dla studentów bardziej przystępna. Ponadto dokonano zamiany kolejności niektórych kursów w programie studiów w celu lepszego wykorzystania zdobywanej wiedzy i umiejętności studentów na kolejnych etapach wdrażania poszczególnych zagadnień programowych. Większe zmiany w zakresie studiów planuje się wykonać po zakończeniu etapu badań ankietowych wszystkich trzech grup interesariuszy zewnętrznych i kolejnej, trzeciej turze badań opinii absolwentów.

Niezwykle ważne jest dotarcie do absolwentów w kilka lat po ukończeniu przez nich studiów, w celu zbadania ich ścieżki zawodowej (niestety napotyka to problemy, na które wskazuje także Porter 2013). W ramach prac kierunkowego zespołu ds. jakości kształcenia przyjęto okres badania dwóch lat od ukończenia studiów. W najbliższym czasie zostaną takie badania przeprowadzone w stosunku do pierwszego rocznika, który ukończył omawiany kierunek. Szczególnie absolwenci pracujący w zawodzie dysponują cennym zasobem informacji na temat weryfikacji kształcenia z rynkiem pracy, z którego warto czerpać.

Warto podkreślić, że badania wśród interesariuszy zewnętrznych pozwalają na stałą analizę nie tylko programu i planu studiów oraz specjalności, ale także na kształtowanie i zmiany w zakresie sylwetki absolwenta *gospodarki przestrzennej*. Dotychczasowe badania wskazują, że wśród pożądaných cech i umiejętności absolwenta tego kierunku należy zaakcentować: przygotowanie merytoryczne w zakresie poszczególných dziedzin wiedzy, kultura pracy, umiejętność pracy w grupie, umiejętność pracy pod presją czasu, łatwość nawiązywania kontaktów i zdolności organizacyjne. Natomiast w odniesieniu

do sprecyzowanych umiejętności praktycznych absolwent powinien przede wszystkim posiadać: umiejętność wykonywania projektów i dokumentów planistycznych (inwentaryzacja urbanistyczna, analizy przestrzenne, kompletne projekty), znajomość sporządzania dokumentów planistycznych (procedury), umiejętność wykonywania dokumentów strategicznych, interpretacja zapisu (tekst i rysunek) dokumentów planistycznych, interpretowania zapisów dokumentów strategicznych, znajomość przepisów prawa, umiejętność wykorzystywania zbiorów danych z geoportali, znajomość programów typu GIS i CAD (wykonywanie w nich projektów, zarządzanie bazami danych).

Warto na koniec zwrócić uwagę, że szczegółowe wnioski do konkretnych programów kursów w praktyce niemożliwe do uzyskania w ankiecie absolwenta (brak pamięci co i w jaki sposób było konkretnie realizowane na kursie), poza ogólną oceną w odniesieniu do wszystkich kursów, np. atmosfera szacunku i tolerancji dla cudzych przekonań na zajęciach, rozwinięcie umiejętności pracy zespołowej czy prowadzenia profesjonalnej dyskusji, argumentowania i prezentacji swoich poglądów. Natomiast w trakcie ankietyzacji studentów po zajęciach obserwuje się niechęć do komentarzy przy ocenie poszczególnych kursów (skupienie się na ocenie w skali punktowej). Trudno oczekiwać także od interesariuszy zewnętrznych (pracodawców), aby szczegółowo przyglądali się programowi każdego kursu. Wydaje się w tej sytuacji, że rozwiązaniem może być skupienie się na opinii absolwentów osiągających sukces w swojej pracy, zgodnej z ukończonym kierunkiem, jako specjalistów – interesariuszy oceniających dostarczone programy poszczególnych kursów. Warto jednak zwrócić uwagę, na wypowiedź pracodawców podczas „okrągłego stołu” organizowanego przez jednego ze współautorów opracowania, że „to wy jako nauczyciele akademicy powinniście układać szczegóły programu poszczególnych kursów i trudno, abyśmy uczestniczyli bezpośrednio w tym procesie”.

Podsumowanie

Podsumowując należy stwierdzić, że w ramach prac zespołu z Zakładu Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej IG UP wypracowano programy studiów i specjalności dobrze odpowiadające oczekiwaniom studentów i interesariuszy zewnętrznych, czyli wyzwaniom rynku pracy. Choć warto w tym miejscu przywołać pytania Dziemianowicza i Tucholskiej [2013] czy absolwent uniwersytetu to powinien być „dostosowany” do rynku pracy specjalista czy raczej reprezentant elity umysłowej, osobowość twórcza oraz czy

dypłom ukończenia uczelni wyższej to atrybut wiedzy i intelektu jednostki czy potwierdzenie jej przydatności do podjęcia pracy? Autorzy ci zwracają uwagę, że podczas gdy na świecie docenia się wagę wykształcenia ogólnego, pozwalającego dzięki szerokim horyzontom myślowym na kreatywność i umiejętność przystosowania się do zmieniających się uwarunkowań i wymogów rynku pracy, w Polsce powiązanie absolwenta z rynkiem pracy staje się jednym z celów strategicznych uniwersytetu [Dziemianowicz, Tucholska 2013]. Warto to mieć na uwadze przy modyfikacjach programów studiów, że „dostosowanie” ich do rynku pracy nie może być jedyną przesłanką do zmian programowych.

W Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie funkcjonuje też dobry, zhierarchizowany, ale zarazem elastyczny system monitorowania wewnętrznego jakości kształcenia, opierający się przede wszystkim na stałej pracy Kierunkowego Zespołu ds. Jakości Kształcenia, który może wdrażać pewne własne, szczegółowe rozwiązania na rzecz podniesienia jakości kształcenia. Po realizacji pierwszego cyklu na podstawie wyników badań interesariuszy i analiz tego Zespołu, program i plan studiów został zmodyfikowany. Zmiany te były niewielkie, gdyż wprowadzono zasadę, że to dobrze rozpoznane opinie interesariuszy wewnętrznych i zewnętrznych są podstawą dyskusji o zmianach w programach i planach studiów oraz specjalności. Dlatego też zespół ciągle pracuje nad doskonaleniem metod pozyskania tych opinii, czego wyrazem są przedstawione wyżej ankiety, których przydatność będzie weryfikowana po przeprowadzeniu całego założonego cyklu badań. W pracach nad doskonaleniem programów i planów studiów, uwzględnia się też dyskusję prowadzoną w ramach posiedzeń i seminariów lub konferencji organizowanych przez *Unię Uczelni na Rzecz Rozwoju Kierunku Studiów Gospodarka Przestrzenna*. Możliwość uczestniczenia w pracach *Unii* pozwala na wymianę myśli i doświadczeń z innymi jednostkami prowadzącymi studia na tym kierunku, pozwalając na czerpanie z bogatej tradycji uczelni, które od wielu lat prowadzą ten kierunek [por. Motek 2013], a także na przekazywanie innym doświadczeń i pomysłów, np. w zakresie kształtowania postaw przedsiębiorczych absolwentów czy włączania interesariuszy zewnętrznych w konstruowanie lub niezbędne modyfikacje programów i planów studiów oraz doskonalenia metod oceny jakości kształcenia na kierunku *gospodarka przestrzenna*.

Literatura

- Churski P., 2013, *Modułowy program kształcenia – szansa na podniesienie jakości kształcenia na kierunku Gospodarka Przestrzenna*. Biuletyn KPZK PAN, z. 251, s. 9-23.
- Daszkiewicz N., 2013, *Education as a Stimulating Factor for Entrepreneurship Development*. Horyzonty Wychowania, 13(26), s. 165-177.
- Dorocki S., Borowiec-Gabryś M., 2014, *Problematyka przedsiębiorczości w programie studiów realizowanych w Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie*. Horyzonty Wychowania, 13(28), s. 65-80.
- Dziemianowicz W., Tucholska A., 2013, *Współczesny uniwersytet w obliczu zmian. Problemy kształcenia na kierunku Gospodarka Przestrzenna na przykładzie Uniwersytetu Warszawskiego*. Biuletyn KPZK PAN, z. 251, s. 24-37.
- Gaczek W. M., Bernaciak A., 2013, *Specyfika programowa kierunku Gospodarka Przestrzenna z dominacją efektów kształcenia w dziedzinie nauk ekonomicznych*. Biuletyn KPZK PAN, z. 251, s. 65-78.
- Gawęł A., 2011, *Kształcenie uniwersyteckie jako czynnik wpływający na przedsiębiorczość*. Zeszyty Naukowe UE w Poznaniu, 215, 71-87.
- Jewtuchowicz A., Rzeńca A., 2013, *Praktyczny wymiar kształcenia na kierunku Gospodarka Przestrzenna na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym Uniwersytetu Łódzkiego*. Biuletyn KPZK PAN, z. 251, s. 164-175.
- Klasik A., Ochojski A., Polko A., 2013, *Kształcenie na kierunku Gospodarka Przestrzenna w uczelni ekonomicznej*. Biuletyn KPZK PAN, z. 251, s. 79-81.
- Kobojek E., 2013, *Interdyscyplinarny wymiar kształcenia na kierunku Gospodarka Przestrzenna w świetle doświadczeń międzywydziałowych studiów w Uniwersytecie Łódzkim*. Biuletyn KPZK PAN, z. 251, s. 153-163.
- Kompetencje kluczowe w uczeniu się przez całe życie. Europejskie Ramy Odniesienia*, 2007, Urząd Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich, Luxembourg.
- Kudłacz T., Zawilińska B., 2013, *Kształcenie na kierunku Gospodarka Przestrzenna w uniwersytetach ekonomicznych*. Biuletyn KPZK PAN, z. 251, s. 53-64.
- Lorens P., Martyniuk-Pęczek J., Ledwoń S., 2013, *Rozwój Wydziału Architektury Politechniki Gdańskiej przez zbudowanie nowej oferty kształcenia w zakresie gospodarki przestrzennej*. Biuletyn KPZK PAN, z. 251, s. 99-120.
- Maciejewska A., Bielska A., 2013, *Kształcenie na kierunku Gospodarka Przestrzenna w Politechnice Warszawskiej*. Biuletyn KPZK PAN, z. 251, s. 92-98.
- Mironowicz I., 2010, *Specyfika kształcenia planistów na uczelniach technicznych*. Biuletyn KPZK PAN, z. 244, s. 100-106.

- Motek P., 2013, *Kształcenie na kierunku Gospodarka Przestrzenna w Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*. Biuletyn KPZK PAN, z. 251, s. 38-64.
- Palmowski T., Michalski T., 2013, *Elementy problematyki morskiej w dydaktyce Gospodarki Przestrzennej w Uniwersytecie Gdańskim*. Biuletyn KPZK PAN, z. 251, s. 191-197.
- Piasecka A., 2015, *Spoleczna odpowiedzialność uczelni w kontekście wewnętrznego zapewnienia jakości*. Prace Naukowe UE we Wrocławiu, 2015, nr 378, s. 309-319.
- Pietrzykowski M., 2011, *Entrepreneurship in Higher Education – the Case of Poland*, [w:] *Fostering Education in Entrepreneurship*, M. Dabić, M. Pietrzykowski (red.). Wyd. Naukowe Bogucki, Poznań, s. 113-128.
- Piróg D., 2015, *Kompetencje z zakresu przedsiębiorczości: rozważania teoretyczne i ich ilustracje w obszarze szkolnictwa wyższego*. Przedsiębiorczość – Edukacja, 11, s. 364-376.
- Płaziak M., Rachwał T., 2014, *Entrepreneurship Courses in Spatial Management Studies in Polish Universities*. Procedia – Social and Behavioral Sciences, 110, s. 710-718.
- Porter B., 2013, *Kształcenie na kierunku Gospodarka Przestrzenna w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie*. Biuletyn KPZK PAN, z. 251, s. 131-139.
- Rachwał T., Płaziak M., 2013, *Przedsiębiorczość w kształceniu w zakresie gospodarki przestrzennej w polskich uniwersytetach*. Biuletyn KPZK PAN, z. 251, s. 198-220.
- Rachwał T., Kurek S., Boguś M., 2016, *Entrepreneurship Education at Secondary Level in Transition Economies – a Case of Poland*. Entrepreneurial Business and Economics Review, 4(1), s. 61-81, DOI: [<http://dx.doi.org/10.15678/EBER.2016.040105>].
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 2 listopada 2011 r. w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego, 2011, Dziennik Ustaw Nr 253.
- Stelmach-Fita B., 2012, *Publiczny dostęp do danych o zagospodarowaniu przestrzennym w celu zintegrowanego zarządzania przestrzenią miejską: potrzeby i ograniczenia*. Praca doktorska.
- Ślodeczyk J., Szafranek E., Śliwa M., 2013, *Gospodarka Przestrzenna jako wieloobszarowy kierunek studiów. Wymogi i konsekwencje budowy programu kształcenia*. Biuletyn KPZK PAN, z. 251, s. 140-152.
- Tobolska A., 2013, *Możliwości poszerzenia oferty programowej na kierunku Gospodarka Przestrzenna: nowy moduł specjalnościowy dla studentów UAM – Ochrona europejskich dóbr kultury*. Biuletyn KPZK PAN, z. 251, s. 176-190.
- Urbaniec M., 2014, *Współczesne wyzwania edukacji na rzecz przedsiębiorczości w szkolnictwie wyższym*. Horyzonty Wychowania, 13(26), s. 209-230.

- Wach K., 2013, *Edukacja na rzecz przedsiębiorczości wobec współczesnych wyzwań cywilizacyjno-gospodarczych*. *Przedsiębiorczość – Edukacja*, 9, s. 246-257.
- Wach K., 2014, *Edukacja dla przedsiębiorczości: pomiędzy przedsiębiorczą pedagogiką a edukacją ekonomiczną i biznesową*. *Horyzonty Wychowania*, 13(28), s. 11-31.
- Ziolo Z., 2003, *Przestrzeń geograficzna jako miejsce realizacji idei ładu przestrzennego*. *Biuletyn KPZK PAN*, z. 205, s. 25-44.
- Ziolo Z., 2012, *Miejsce przedsiębiorczości w edukacji*. *Przedsiębiorczość – Edukacja*, 8, s. 10-23.